

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จหรือเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ต้องเผชิญกับความท้าทายและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจโลกที่มีการขยายตัวในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลให้การส่งออกและการลงทุนชะลอตัวตามภาวะเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันเศรษฐกิจภายในประเทศก็ยังคงเผชิญกับปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ปัญหาภัยแล้งและหนี้สินครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้การใช้จ่ายภายในประเทศชะลอตัว กระทรวงการคลัง ได้ทยอยออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ ยับยั้งการซบเซาของภาวะเศรษฐกิจและเพิ่มปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบ สำหรับแผนระยะยาวจะเป็นการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศเพื่อแก้ปัญหาจากรากฐานและเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.), 2558, หน้า 76-77)

ลักษณะการดำเนินธุรกิจอย่างเสรีและสถานการณ์ภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ไม่แน่นอน ทำให้บริษัทต่าง ๆ ต้องเผชิญกับปัญหาและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจจะมากหรือน้อยก็แล้วแต่ว่าบริษัทอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกันหรือต่างกัน และแม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกันก็มีความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องคำนึงถึงโอกาสในการเจริญเติบโตรวมถึงความอยู่รอดขององค์กร ข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจประกอบด้วยข้อมูลทั้งภายในบริษัทและข้อมูลภายนอกบริษัท (วรรณภา ภาวนา, 2554, หน้า 1)

ในปัจจุบันการที่จะดำเนินธุรกิจให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ทุกบริษัทวางไว้ต้องเผชิญกับปัญหาที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงทางการเมืองของแต่ละประเทศ ภาวะเศรษฐกิจ และภาวะการแข่งขัน เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้า ภาวะเงินเฟ้อ รวมถึงการปฏิบัติตามเกณฑ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน ก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านต่างๆ ทั้งในทางที่ดีและอาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจ ในปี 2547 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด

หลักทรัพย์ได้ออกแนวทางการบริหารความเสี่ยงมาเป็นกรอบแนวคิดการบริหารจัดการสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินธุรกิจในแต่ละบริษัท (สายสุนีย์ อโนมาศ, 2554, หน้า 1-2)

การบริหารความเสี่ยงเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้การป้องกัน รักษา และส่งเสริมให้บริษัทบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของบริษัท นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริษัท อีกทั้งการบริหารความเสี่ยงยังถือเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่จำเป็น เพื่อสร้างความมั่นใจในการบริหารความเสี่ยงในภาวะที่มีการแข่งขันค่อนข้างสูงรวมถึงความไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการดำเนินธุรกิจของบริษัท ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารความเสี่ยงดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการกำหนดให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good governance) โดยการกำหนดให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต้องมีการรายงานความเสี่ยงของบริษัทในแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ลงทุนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบความเสี่ยง และขณะเดียวกันก็ช่วยให้บริษัทสามารถใช้คุ้มครองจากการถูกฟ้องร้องหากผลการดำเนินกิจการไม่เป็นไปตามทิศทางที่ผู้ลงทุนคาดหวัง ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงจึงเป็นส่วนสำคัญต่อผู้ใช้งบการเงินหรือผู้มีส่วนได้เสียนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความโปร่งใสให้กับบริษัท ด้วยเหตุนี้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้มีการส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและมีการบริหารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องของบริษัท (ศุภมาส หอมตระกูล, 2555, หน้า 1-3)

การเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในรายงานประจำปีตามข้อกำหนดที่หน่วยงานกำกับดูแลควรให้มีการเปิดเผยรายละเอียดและรูปแบบให้ครอบคลุมทุกมิติ โดยไม่ควรให้อยู่ในดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ควรมีการผลักดันให้เกิดการจัดทำรายงานความเสี่ยงองค์กรเป็นอีกหนึ่งรายงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ สามารถเปรียบเทียบกันได้ นอกจากนี้ ควรศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลเพื่อนำปรับใช้ให้ตรงตามรูปแบบที่ต้องการ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการติดตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานและฐานะการเงินขององค์กร ได้ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อนักลงทุนให้ความสำคัญในการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงจะทำให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ เข้าใจได้ (สายสุนีย์ อโนมาศ, 2554, หน้า 120-121)

กลุ่มธุรกิจภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นไปในลักษณะของการเพิ่มมูลค่า (Value Added) ในกระบวนการผลิตมากกว่าการสร้างคุณค่า (Value Creation) ความสามารถในการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ของประเทศเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าเพื่อพัฒนาศักยภาพภายในให้สามารถต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้มา (Endogenous Efforts) การยกระดับ

ห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) รวมถึงการประสานความร่วมมือกัน (Synergy) ด้วยนวัตกรรม องค์ความรู้และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งในเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น ประเทศไทยนับว่ามี ศักยภาพทางด้านการผลิตทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการจ้างงานจำนวนมากให้แก่ประชาชนในประเทศจึง จำเป็นต้องมีการปรับตัวจากการแข่งขันที่ใช้แรงงานไร้ฝีมือค่าแรงต่ำและทุนเป็นหลัก เป็นการสร้าง คุณค่าด้วยนวัตกรรม องค์ความรู้และเทคโนโลยี เพื่อเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับความท้าทาย ความเสี่ยง โอกาส และอุปสรรคที่เกิดขึ้น และเพื่อเป็นการยกระดับการสร้างความสามารถของ ประเทศไทยในการแข่งขันระดับโลกต่อไป (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวง อุตสาหกรรม, 2554, หน้า 1-2)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไป ของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกลุ่มธุรกิจหมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับหมวดอุตสาหกรรม พร้อม ศึกษาเปรียบเทียบการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงระหว่างทั้ง 2 กลุ่มธุรกิจ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูล ความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกลุ่มธุรกิจ หมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับหมวดอุตสาหกรรม

กรอบแนวคิดของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูล ความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกลุ่มธุรกิจ หมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับหมวดอุตสาหกรรม จากผลของการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผลวิจัยของสายสุนีย์ อโนมาศ (2554) และศุภมาส หอมตระกูล (2555) มีความเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนใน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงกรอบแนวความคิดบางส่วนให้เหมาะสมกับงานศึกษาในครั้งนี้ การปรับปรุง ดังกล่าวได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้

ตัวแปรอิสระได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของบริษัทจดทะเบียน ประกอบด้วย 1. ขนาดของบริษัท 2. โครงสร้างเงินทุน 3. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 4. สภาพคล่องของบริษัท 5. ความสามารถในการทำกำไร 6. โครงสร้างคณะกรรมการบริษัท 7. อายุการดำเนินงาน 8. ประเภทผู้สอบบัญชี 9. คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง และ 10. ประเภทอุตสาหกรรม

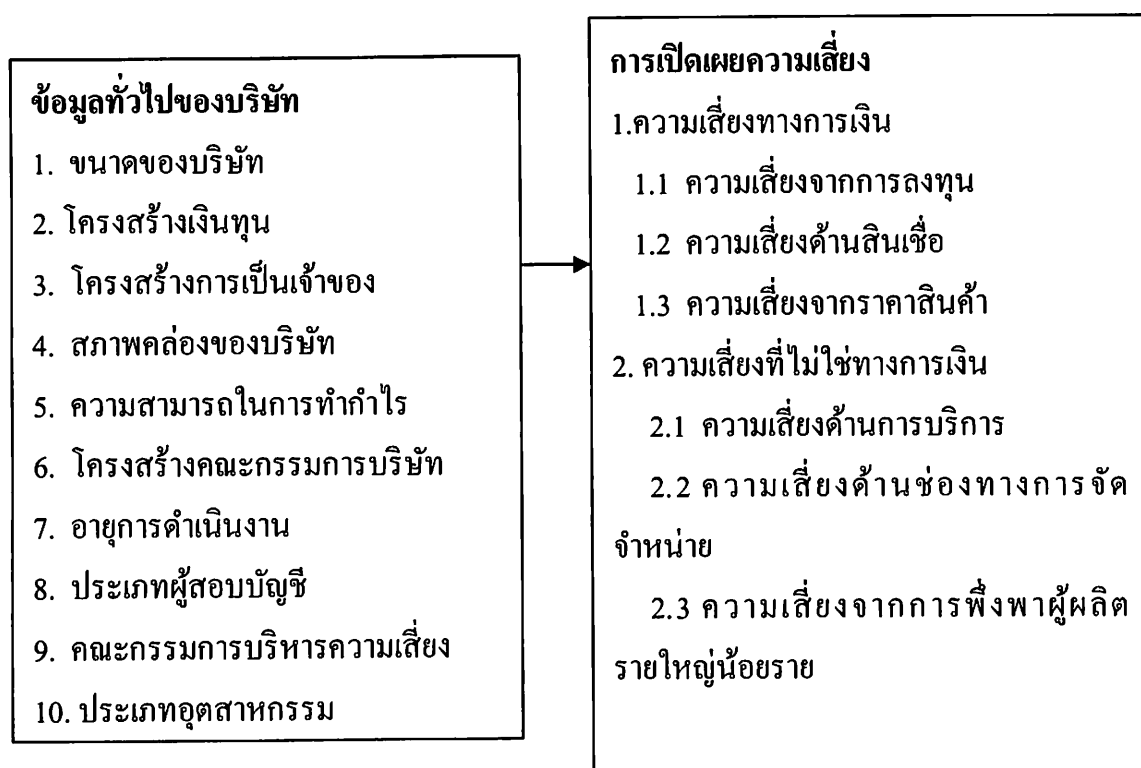
ตัวแปรตามได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในรายงานประจำปี ประกอบด้วย 1. ความเสี่ยงทางการเงิน และ 2. ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน

(Independent Variables)

ตัวแปรอิสระ

(Dependent Variable)

ตัวแปรตาม



ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวความคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบริษัทต่อการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มธุรกิจหมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับหมวดอุตสาหกรรม

สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานข้อที่ 1 ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 2 โครงสร้างเงินทุนมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 3 โครงสร้างการเป็นเจ้าของมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 4 สภาพคล่องของบริษัทมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 5 ความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 6 โครงสร้างคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 7 อายุการดำเนินงานมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 8 ประเภทผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 9 คณะกรรมการบริหารความเสี่ยงมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

สมมติฐานข้อที่ 10 ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบริษัทต่อการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกลุ่มธุรกิจหมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับหมวดอุตสาหกรรม ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย

1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับความเสี่ยง

1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงของ COSO

1.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง

1.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี

(แบบ 56-1)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มธุรกิจหมวดเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารและหมวดอุตสาหกรรม สำหรับรอบระยะเวลาระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2558 รวม 128 บริษัท

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล จัดทำและเสนอรายงาน ในระหว่างเดือน กันยายน 2559 ถึง พฤศจิกายน 2559

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะได้ประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเพื่อใช้กำหนดรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ในการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทจดทะเบียนได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบริษัทจดทะเบียนที่จัดทำและนำเสนอในรายงานประจำปี รวมถึงใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารและนักลงทุนที่สนใจจะร่วมลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิยามศัพท์

1. ความเสี่ยง (Risk) คือ การวัดความสามารถที่จะดำเนินการให้วัตถุประสงค์ของงานประสบความสำเร็จภายใต้การตัดสินใจ งบประมาณ กำหนดเวลา และข้อจำกัดด้านเทคนิคที่เผชิญอยู่ เช่น การจัดทำโครงการเป็นชุดของกิจกรรมที่จะดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในอนาคตโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาดำเนินการให้ประสบความสำเร็จภายใต้กรอบเวลาอันจำกัด ซึ่งเป็นกำหนดการปฏิบัติการ ในอนาคตความเสี่ยงจึงอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนและความจำกัดของทรัพยากร โครงการ ผู้บริหาร โครงการจึงต้องจัดการความเสี่ยงของโครงการเพื่อให้ปัญหาของโครงการลดน้อยลงและสามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สารานุกรมเสรี วิกิพีเดีย, 2558)

2. การบริหารความเสี่ยง (Enterprise Risk Management) คือ กระบวนการที่ปฏิบัติโดยคณะกรรมการ ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในองค์กร เพื่อช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และดำเนินงาน โดยกระบวนการบริหารความเสี่ยงได้รับการออกแบบเพื่อให้สามารถบ่งชี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อองค์กร และสามารถจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับ

เพื่อให้ได้รับความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ (กรอบการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM Framework) ฉบับเผยแพร่ทางเว็บไซต์, 2556, หน้า 2)

3. การเปิดเผยความเสี่ยง หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานที่เป็นแผนงานขององค์กร รวมถึงเป็นรายงานความเสี่ยงที่เกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการวางแผน ออกแบบวิธีการปฏิบัติงานและการรวบรวมวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะป้องกันและรักษาทรัพย์สินขององค์กร และรายงานให้บุคคลภายนอกทราบในรูปแบบรายงานประจำปี (พรพิพัฒน์ จูฑา, 2548, หน้า 14)

4. ความเสี่ยงทางการเงิน หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทางการเงิน โดยอาจเป็นความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยภายในหรือจากปัจจัยภายนอก เช่น การบริหารจัดการด้านสภาพคล่อง ด้านเครดิต ด้านเงินลงทุน การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน หรือความเสี่ยงที่คู่สัญญาไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันที่ตกลงไว้ อันส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของบริษัท รวมถึงส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อบริษัท (กรอบการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM Framework) ฉบับเผยแพร่ทางเว็บไซต์, 2556, หน้า 4)

สรุป

สำหรับเนื้อหาในบทที่ 1 บทนำ เป็นการกล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา กรอบแนวคิดของการศึกษา สมมติฐานการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและนิยามศัพท์ ส่วนบทต่อไป กล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ บทที่ 2 กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 กล่าวถึงระเบียบวิธีศึกษาที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ บทที่ 4 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และบทที่ 5 เป็นการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา ข้อจำกัดของการศึกษา และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต